

KONTEMPLATIVNI ŽIVOT PREMA THOMASU MERTONU (2)

Piše: dr. sc. vlč. Richard Pavlič

Čovjek je biće koje ima sposobnost samonadilaženja. Tu sposobnost svi osjećamo kao poziv, životnu zadaću koja se ne može zanijekati. Svaki čovjek teži za nutarnjim, duhovnim iskustvom. Duhovna iskustva rađaju promjenom u dubinama našega bića. Budući da monaški život znači trajni preobražaj, u takvu životu disciplina i molitva zauzimaju središnje mjesto. Riječ je o nutarnjem poimanju discipline kojoj je svrha viša od samo moralnog savršenstva. Izvanjska praksa discipline, obavljanje određenih rituala i monaških dužnosti, nije prava disciplina. Prava je disciplina nutarnja i osobna. U dijalogu sa svijetom, znanošću i društvom monah mora sačuvati svoj identitet, a to će moći jedino uz disciplinu usmjerenu na nutarnju preobrazbu, razvoj u novog čovjeka.

Disciplina i molitveni život

Disciplina molitvenog života u staroj monaškoj tradiciji odnosila se prije svega na učenje putova Duha i milosti Božje. Oci nisu u disciplini i askezi vidjeli sredstvo i metodu za postizanje nekih rezultata u duhovnom životu. Čini se da je razvoj znanosti i znanstvene metode (Bacon i Descartes) u 15. i 16. stoljeću utjecao i na monaški mentalitet. Od toga doba ideja discipline u molitvenom životu sve više dobiva oznake metodologije. Ljudi postaju opsjednuti ispravnošću svoje molitvene metode. Molitvena tehnika i nastojanje da se postignu rezultati na duhovnom i moralnom području postaju važniji od iskustva susreta sa živim

Bogom. Molitvu treba osloboditi racionalizma i produktivnosti, a to u određenom smislu zahtijeva vraćanje kršćanskim otačkim izvorima.

Cilj je monaške discipline samonadilaženje, preobražaj u Krista. Pravo poimanje discipline ima onaj tko vježba i disciplinira svoje sposobnosti i cijelo svoje biće kako bi produbio i proširio svoje mogućnosti za iskustvo svjesnosti i razumijevanja, za viši stupanj dubljeg i istinitog života u Kristu i Duhu. Takvo poimanje discipline vezano je uz područje čovjekovih najdubljih nastojanja i želja, uz područje čovjekove slobode. Za kontemplativno iskustvo čovjek treba biti slobodan od ispunjavanja društvenih uvjeta i od potrebe za dokazivanjem. Budemo li ispunjavali očekivanja drugih, dobit ćemo odobravanje i pohvalu, utjehu i sigurnost. Monaška disciplina zahtijeva žrtvovanje takve sigurnosti koja čovjeka lišava slobode za kritičko i trijezno razmišljanje. Takvo je razmišljanje moguće jedino u slobodi od svijeta i robovanja njegovim zahtjevima.

Monah svu svoju sigurnost traži jedino u Bogu. Zato je njegov život u stavu iščekivanja. Smisao discipline ostvaruje se u budnosti, spremnosti na Kristov dolazak, kao u paraboli o deset djevoja: „Bdijte, dakle, jer ne znate ni dana ni časa!“ Zauzeti stav slušanja, osluškivanja Božje riječi, odnosi se prije svega na nutarnju disciplinu. Površno obavljanje molitve, površno razmatranje i površna sabranost mogu samo narušiti našu sposobnost nutarnjeg slušanja. Kontemplativac živi u sadašnjosti. Sav je njegov život sabran u sadašnjem trenutku koji je aktualni izraz Božje volje. Stav budnosti i osjetljivosti na Božju prisutnost u svakom trenutku našeg života i u svakoj našoj aktivnosti može biti najučinkovitiji oblik askeze molitvenog života. Takav nam stav pomaže u otkrivanju pravog smisla i vrijednosti našeg zanimanja, naših svakodnevnih aktivnosti koje postaju prožete molitvom i usmjerenošću na Boga.

Ophođenje s maštom i mislima u molitvi sastavni je dio nutarnje discipline molitvenog života. Naglasak je na konstruktivnoj uporabi mašte. Ako mašta nije podložna sudu razuma i volje, postat će razorna. Vođena razumom i voljom, može biti vrlo plodonosna, poglavito u molitvenom čitanju Biblije. Disciplina misli i mašte uključuje i stupanj slobode koji potencira kreativnost u molitvi, ali ta sloboda ima granice, ovisno o našoj sposobnosti sublimacije slobodnog potencijala misli u molitvene svrhe. Molitveni život zapadnog čovjeka obilježen je krizama koje izvire iz racionalističkog poimanja molitve i pretjerana životnog aktivizma. Zapadni je čovjek navikao moliti razmišljanjem i za to nalazi sve manje vremena. Bombardiran s mnogo razumskih informacija, molitva mu postaje dodatan intelektualni napor

i opterećenje. Napredak u molitvenom životu zahtijeva razvoj cijelog čovjeka, a ne samo *glave*. Treba ponovno otkriti *srce* u molitvi, treba otkriti grčku i rusku otačku molitvenu tradiciju (tzv. hezihizam) te čitati klasike monaštva i kontemplacije.

Napokon, disciplina duhovnog života pomaže nam u postizanju stupnja samoće, nužnog za rast u ljubavi. Samoća znači slobodu od ugodnosti koje nam nude *svjetovni idoli*, osobito ugodnost odobravanja i dokazivanja pred drugima. U samoći postajemo slobodni i sposobni za ljubav u prihvaćanju sebe samih i drugih ljudi. Tako i sebi i drugima omogućujemo samonadilaženje u ljubavi. Dakako da je takav put strm i pun opasnosti. Upravo nas disciplina čuva od zastranjenja, pomaže nam otkriti pogreške, ali i načine na koje ćemo ih ispraviti. Disciplina pomaže čovjeku da se kritički postavlja prema sebi i svojim nastojanjima. Pomaže mu da raskine s prijašnjim uvjerenjima koja moraju otpasti kako bi se postigao viši stupanj kontemplativnog iskustva. Disciplina ne smije postati samoj sebi svrha, inače će uroditi mnogim zastranjenjima. Kontemplativna disciplina teška je i oštra. Ona uči čovjeka suočavanju s novim, neočekivanim mogućnostima samonadilaženja i zahtijeva duhovno vodstvo utemeljeno na kreativnom osobnom sudu.

Krize u kontemplaciji

Nutarnji život molitve pun je kušnji i svaki se iskreni molitelj neizbježno susreće s pogreškama. One su sastavni dio duhovnog puta. Rast u kontemplativnom životu obično je bolan i izaziva duševni nemir koji čovjeka može dovesti gotovo do psihičkog sloma.

Naša je duhovnost ispravna u onoj mjeri u kojoj njeguje našu humanost, zdrav i realističan pogled na ljudsku stvarnost. Nerijetko se događa da čovjek, nastojeći na savršenstvu, sve stvari i ljude oko sebe podloži tome cilju. Tako nesvjesno stavlja sebe u središte. Ako je sklon aktivnom stilu duhovnosti, precjenjivat će svoj posao i rad, a sebe će smatrati nezamjenljivim. Mislit će da sve čini iz ljubavi prema Bogu, a zapravo će ga motivirati slava i uživanje u vlastitoj savršenosti. Takvi su ljudi skloni skrupuloznu ponašanju. Opsjednuti su ispravnošću svojih čina. Opsjednuti su samima sobom. S druge strane, ljudi koji su skloniji životu molitve i sabranosti odbijati će svaku aktivnost koja narušava njihov sebični mir. Uživat će u svojim molitvenim iskustvima i osjećajima misleći

da tako slave Boga. Sve će se više uvlačiti u sebe, postajući pravi teret za druge. Bit će vrlo kritični i osjetljivi na svaku sitnicu koja bi ih mogla omesti u slatkoći vlastitih iskustava.

U oba slučaja riječ je o zastranjenju u čijem je korijenu sebična usmjerenost na sebe. Umjesto Boga čovjek traži sama sebe, ne zato da bi se mogao darovati Bogu i drugome, nego da bi uživao u samome sebi. Ustrajnost u tom nastojanju završava sve većim zastranjenjima u međuljudskim odnosima koji bivaju lišeni jednostavnoga, prirodnog i realističnog pogleda na ljudsku stvarnost. A tko to ne njeguje, nikako se ne može smatrati kontemplativcem, čovjekom koji raste u ljubavi. Naprotiv, takav je čovjek bolestan, ranjen u dubini svoga bića i hitno mu je potreban lijek, u čemu duhovne krize imaju nezamjenljivu ulogu.

Krize su poticaj za rast i sazrijevanje u vjeri. Možemo ih shvatiti kao nadnaravan milosni dar. Kad kriza zahvati našu vjeru u osnovne istine o Bogu i vjerskom životu, može se dogoditi da je, zapravo, riječ o sazrijevanju u novom poimanju vjere u kojem Bog prestaje biti objektom koji susrećemo u molitvi, a čovjek nam prestaje biti sredstvo postizanja svetosti. Duhovno čišćenje krizama vrlo je plodonosno. Krize ispravljaju našu disciplinu i drže nas u dodiru sa stvarnošću.

Nisu svi problemi u duhovnosti nadnaravne prirode. Može se dogoditi da je rješenje problema koji smatramo „duhovnim“ u našoj naravi. Zanemarivanje vlastitih naravnih problema može prouzročiti teške posljedice za pojedinca i njegovu okolinu. Događa se da život u zajednici zahtijeva napore koji povećavaju našu napetost i izazivaju lakše ili teže neuroze. To je, uostalom, znak našeg vremena, u kojem svi pomalo patimo od neurotične napetosti. Ako zanemarujemo zakonitosti svoje prirode i ne rješavamo probleme na toj naravnoj razini, možemo zapasti u teže duševne krize. Potenciranje duhovnosti u takvim slučajevima može uroditi suprotnim učinkom i otežati naše psihičko stanje. Postoje, doduše, stvarni religiozni problemi koji nisu samo „stanje naše psihe“, ali to se događa rjeđe nego što mislimo. Većina nas sklona je svoje prirodne teškoće projicirati na polje duhovnosti jer se tako osjećamo ozbiljnijima, važnijima i duhovnijima. To samo povećava našu napetost i ne vodi prema rješenju. Zato je vrlo važno postaviti stvari na svoje mjesto, ne zanemarivati prirodnu ljudsku, psihološku komponentu svojeg bića, koja je na neki način temelj naše moralne, vjerske i religiozne danosti.